

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
NILS WAHL IŠVADA,
pateikta 2017 m. balandžio 27 d.¹

Byla C-186/16

**Ruxandra Paula Andriciuc ir kt.
prieš
Banca Românească SA**

(Curtea de Apel Oradea (Orados apeliacinis teismas, Rumunija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais – Direktyva 93/13/EEB – 3 straipsnio 1 dalis ir 4 straipsnio 2 dalis – Kredito sutartys, išreikštos užsienio valiuta – Sąlygos, kurių nesąžiningumas nevertinamas – Aiškiai ir suprantamai surašytos sutarties sąlygos, susijusios su pagrindinio sutarties dalyko arba kainos adekvatumo nustatymu – Iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų ryškaus neatitikimo įvertinimo momentas – Informacijos, kurią turi pateikti bankas, apimtis ir lygis“

1. Šioje byloje *Curtea de Apel Oradea* (Orados apeliacinis teismas, Rumunija) kilus ginčui tarp banko įstaigos ir kelių fizinių asmenų paskolos gavėjų prašo išaiškinti Direktyvos 93/13/EEB² 3 straipsnio 1 dalį ir 4 straipsnio 2 dalį. Šis ginčas kilo po to, kai buvo paprašyta panaikinti keletą tariamai nesąžiningų sąlygų vartojimo kredito sutartyse, išreikštose užsienio valiuta, be kita ko, susijusių su „valiutų keitimo rizika“ ir pareiga grąžinti kreditą užsienio valiuta, kuria jis buvo suteiktas.

2. Nors Teisingumo Teismo jau buvo prašyta patikslinti Direktyvos 93/13 nuostatų aiškinimą labai konkrečiomis aplinkybėmis, t. y. kai kredito sutartys išreikštos užsienio valiuta, šiuo prašymu priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismo prašoma papildomų paaiškinimų, pirma, susijusių su tuo, kada reikia vertinti „ryškaus neatitikimo“ vartotojų nenaudai buvimą, kaip tai suprantama pagal šios

¹ Originalo kalba: prancūzų.

² 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288).

direktyvos 3 straipsnio 1 dalį, ir, antra, tuo, kokia yra minėtos direktyvos 4 straipsnio 2 dalies, pagal kurią sąlygų nesąžiningumo vertinimas nėra susijęs, be kita ko, su „pagrindinio sutarties dalyko“ apibrėžimu, taikymo sritis. Iš esmės šioje byloje suteikiama galimybė priimti sprendimą dėl užsienio valiuta išreikštų paskolų naudojimo³ ypač kebliomis aplinkybėmis⁴.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3. Direktyvos 93/13 1 straipsnyje numatyta:

„1. Šia direktyva siekiama suderinti valstybių narių įstatymus ir kitus teisės aktus susijusius su nesąžiningomis sąlygomis pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudaromose sutartyse.

2. Sutarčių sąlygoms, atspindinčioms įstatymų ar kitų teisės aktų privalomasias nuostatas ir tarptautinių konvencijų, prie kurių yra prisijungusios valstybės narės ar Bendrija, nuostatas ar principus, ypač transporto srityje, šios direktyvos nuostatos nėra taikomos.“

4. Pagal minėtos direktyvos 3 straipsnio 1 dalį „ta sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai“.

5. Direktyvos 93/13 4 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Nepažeidžiant 7 straipsnio, sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas, atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį, ir sutarties sudarymo metu nurodant visas sutarties sudarymo aplinkybes ir visas kitas tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas.

2. Sąlygų nesąžiningumo vertinimas nėra susijęs nei su pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimu, nei su kainos ir atlygio adekvatumu mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms, jei šios sąlygos pateikiamos aiškia, suprantama kalba.“

6. Šios direktyvos 5 straipsnyje nustatyta:

„Tose sutartyse, kur visos ar tam tikros vartotojui siūlomos sąlygos pateikiamos raštu, jos visada turi būti išdėstomos aiškia, suprantama kalba <...>“

3 Taigi ši byla skiriasi nuo bylos, kurioje buvo priimtas 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimas *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282), susijęs su sutarties sąlygomis, kuriomis buvo nustatyti valiutų kursai, atitinkamai taikomi išmokant ir grąžinant paskolą, ir nuo bylos, kurioje buvo priimtas 2015 m. vasario 26 d. Sprendimas *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127), susijęs su sąlygomis, pagal kurias, pirma, paskolos davėjui buvo leidžiama tam tikromis sąlygomis keisti paskolos palūkanų normą ir, antra, buvo numatyta, kad paskolos davėjas ims rizikos komisinius.

4 Žr. mano išvados byloje *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:85) 1 punktą. Remiantis informacija, kurią man pavyko gauti, Rumunijoje daugiau nei 50 000 namų ūkių yra paėmę paskolas Šveicarijos frankais. Be to, iš šioje byloje pateiktos informacijos matyti, kad 2007–2014 m. Šveicarijos franko ir Rumunijos lėjos keitimo kursas skyrėsi daugiau ar mažiau dvigubai. Taip pat reikia pažymėti, kad 2017 m. vasario 7 d. sprendimu *Curtea Constituțională* (Konstitucinis Teismas, Rumunija), posėdžiaujantis plenarine asamblėja, pripažino negaliojančiais Rumunijos teisės aktus, kuriais buvo sumažinta palūkanų norma, taikytina grąžinant paskolas Šveicarijos frankais, tikriausiai siekiant užkirsti kelią per didelio išiskolinimo situacijoms ir jas pašalinti. Minėtas teismas, be kita ko, konstatavo, kad taip teisės aktų leidėjas pažeidė teisinio saugumo principą ir todėl pažeidė konstitucines normas. Galiausiai pažymėtina, kad kitos, šiuo metu dar nagrinėjamos, bylos (žr., be kita ko, sprendimus *Gavrilescu* (C-627/15), *Sziber* (C-483/16), *GT* (C-38/17), *Ilyés ir Kiss* (C-51/17), *Dunai* (C-118/17), *Lupean ir Lupean* (C-119/17) ir *Czakó* (C-126/17)) taip pat yra susijusios su užsienio valiuta išreikštų paskolų praktika.

Rumunijos teisė

Įstatymas Nr. 193/2000

7. 2000 m. lapkričio 10 d. *Legea Nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori* (Įstatymas Nr. 193/2000 dėl nesąžiningų sąlygų pardavėjų ir vartotojų sudaromose sutartyse (nauja redakcija))⁵ Direktyva 93/13 perkelta į nacionalinę teisę.

8. Šio įstatymo 4 straipsnyje nurodyta:

„1. Sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo tiesiogiai su vartotoju derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu dėl jos vienos arba kartu su kitomis sutarties nuostatomis, pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą, atsiranda šalių teisių ir pareigų ryškus neatitikimas vartotojo nenaudai.

<...>

6. Sąlygų nesąžiningumo vertinimas nėra susijęs nei su pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimu, nei su kainos ir atlygio adekvatumu mainais suteiktoms prekėms ar paslaugoms, jei šios sąlygos suformuluotos aiškiai ir suprantamai.“

9. Įstatymo Nr. 193/2000 priedo 1 punkto p papunktyje nurodyta, kad nesąžiningomis laikomos sutarties sąlygos, kuriose numatyta, kad „prekių kaina nustatoma jų pristatymo momentu, arba leidžiama prekių pardavėjams ar paslaugų teikėjams didinti kainas, abiem atvejais nesuteikiant galimybės vartotojui nutraukti sutarties, jeigu galutinė kaina yra pernelyg didelė, palyginti su ta kaina, dėl kurios buvo susitarta, kai buvo sudaroma sutartis“. Patikslinta, kad „šio punkto nuostatos nekliaudo taikyti sąlygų dėl kainų indeksavimo, kai tai numatyta įstatyme, su sąlyga, kad jose aiškiai apibūdinamas metodas, pagal kurį kainos kinta“.

10. Šio priedo 2 punkte numatyta:

„1 dalies a, p ir t punktų nuostatos netaikomos:

- a) sandoriams dėl vertybinių popierių, finansinių priemonių ir kitų produktų ar paslaugų, kurių kaina yra susieta su kurso ar biržų indeksų arba finansų rinkos kurso svyravimais, kurių veiklos vykdytojas nekontroliuoja;
- b) užsienio valiutos, kelionės čekių, tarptautinio mokėjimo užsienio valiuta nurodymų ar kitų tarptautinių mokėjimo priemonių pirkimo ar pardavimo sutartims.“

11. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad minėto priedo 4 straipsnio 6 dalis ir 2 punktas buvo nustatyti Įstatymu Nr. 363/2007, kuris įsigaliojo 2007 m. gruodžio 31 d., ir kad prieš įsigaliojant Įstatymui Nr. 363/2007 priedo 1 punkto p papunktis buvo suformuluotas taip:

„Sutarties nuostatos, pagal kurias galima nustatyti kainą tiekimo metu arba padidinti kainą tiekimo metu, palyginti su kaina, dėl kurios buvo susitarta sudarant sutartį, laikomos nesąžiningomis, jei vartotojas neturi teisės nutraukti sutarties, kai mano, kad kaina yra per didelė, palyginti su iš pradžių sutarta kaina.“

⁵ Naujausia redakcija paskelbta *Monitorul Oficial al României*, I dalis, Nr. 543, 2012 m. rugpjūčio 3 d.

Civilinis kodeksas

12. Civilinio kodekso 1578 straipsnyje (sutarčių sudarymo dieną galiojusi redakcija) buvo nustatyta:

„Dėl paskolos atsirandantys įsipareigojimai visais atvejais apima tą pačią sutartyje skaičiais išreikštą sumą.

Jei dar nepasibaigus mokėjimo terminui išauga ar sumažėja valiutų kaina, skolininkas turi grąžinti paskolintą sumą ir privalo tai padaryti tik mokėjimo laikotarpiu apyvartoje esančia nacionaline valiuta.“

13. Civilinio kodekso 970 straipsnis (sutarčių sudarymo dieną galiojusi redakcija) buvo suformuluotas taip:

„Sutartys turi būti vykdomos sąžiningai.

Jos saisto ne tik tiek, kiek tai susiję su aiškiai įtvirtintomis nuostatomis, bet ir tiek, kiek tai susiję su visomis neišvengiamomis dėl prievolės pobūdžio pasekmėmis, kurių gali kilti vadovaujantis teisingumu, papročiais ar įstatymu.“

Įstatymas Nr. 190/1999

14. Įstatymo Nr. 190/1999 dėl investicijoms į nekilnojamąjį turtą skirtų hipotekinių kreditų (nagrinėjamų sutarčių dieną galiojusi redakcija; toliau – Įstatymas Nr. 190/1999) 8 straipsnyje buvo numatyta:

„Prieš pasirašant investicijoms į nekilnojamąjį turtą skirtą hipotekinio kredito sutartį, patvirtinta įstaiga pateikia skolininkui rašytinį pasiūlymą, kuriame nurodomos visos sutarties sąlygos ir pasiūlymo galiojimo trukmė, kuri negali būti trumpesnė nei 10 dienų nuo tos dienos, kai potencialus skolininkas gauna pasiūlymą.“

15. Įstatymo Nr. 190/1999 14 straipsnio 1 dalis suformuluota taip:

„Investicijoms į nekilnojamąjį turtą skirtą hipotekinio kredito sutartyje suteikto kredito suma gali būti nurodyta lėjomis arba konvertuojamąja valiuta ir kreditas išmokamas skolininkui vienu ar keliais mokėjimais.“

Taisyklės Nr. 3

16. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad 2007 m. kovo 12 d. *Banca Națională a României* (Rumunijos nacionalinis bankas) taisyklių Nr. 3 dėl kredito rizikos mažinimo, kai paskolos suteikiamos fiziniams asmenims, įsigaliojusį 2008 m. rugpjūčio 22 d., 4 straipsnyje numatyta:

„Pažymėdami kredito grąžinimo pagal kreditavimo sutartis grafikuose arba, jei kredito grąžinimo grafikų nėra, įrašydami atskirą pastabą kreditavimo sutartyse, paskolos davėjai privalo informuoti klientus apie galimybę pakeisti mokėtinas sumas, t. y. jas padidinti, jei pasitvirtintų valiutų keitimo rizika, palūkanų normos rizika ar jei išaugtų kredito kaina dėl komisinių ir kitų sutartyje numatytų kredito administravimo mokesčių.“

Pagrindinė byla, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

17. Iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo nurodytų faktinių aplinkybių matyti, kad nuo 2007 m. balandžio mėn. iki 2008 m. spalio mėn. Ruxandra Paula Andriciuc ir dar 68 asmenys (toliau – paskolos gavėjai) su banku *Banca Românească SA* (toliau – bankas) sudarė kredito sutartis Šveicarijos frankais, siekdami įsigyti nekilnojamojo turto, refinansuoti kitus kreditus arba patenkinti asmeninius poreikius.

18. Pagal kiekvieno paskolos gavėjo pasirašytos paskolos sutarties 1 straipsnio 2 dalį jie privalėjo mokėti mėnesines kredito grąžinimo įmokas Šveicarijos frankais. Šios sutarties 8 straipsnio 2 dalyje buvo nurodyta: „Kiekvienas paskolos gavėjo mokėjimas, kurį jis atlieka siekdamas grąžinti kreditą, turi būti atliktas ta valiuta, kuria suteiktas kreditas.“ Be to, minėtos sutarties 9.1 ir 10.3.9 straipsniuose buvo nustatytos dvi sąlygos, pagal kurias, suėjus mėnesinių mokėjimų terminui arba paskolos gavėjui nesilaikant iš šių sutarčių kylančių įsipareigojimų, bankui leidžiama nuskaičiuoti lėšas iš paskolos gavėjo sąskaitos ir prireikus konvertuoti jo sąskaitoje esančias lėšas į sutarties valiutą pagal valiutos keitimo kursą, taikomą šios operacijos atlikimo dieną. Pagal šias sąlygas visą dėl valiutų keitimo kurso susidariusį skirtumą padengia tik paskolos gavėjas.

19. Kaip teigė paskolos gavėjai, bankas galėjo numatyti Šveicarijos franko keitimo kurso pokyčius ir svyravimus. Jų teigimu, užuot skaidriai informavęs juos apie šiuos svyravimus, bankas pažeidė jam tenkančius informavimo, įspėjimo ir konsultavimo įpareigojimus, taip pat pareigą surašyti sutarties sąlygas aiškiai ir suprantamai, kad paskolos gavėjas galėtų įvertinti iš jo sudarytos sutarties kylančių pareigų apimtį.

20. Manydami, kad sąlygos, kuriomis reikalaujama grąžinti kreditą Šveicarijos frankais ir pagal kurias valiutų keitimo rizika tenka paskolos gavėjams, yra nesąžiningos, paskolos gavėjai 2014 m. balandžio 2 d. pareiškė ieškinį *Tribunalul Bihor* (Bihoro pirmosios instancijos teismas, Rumunija), iš esmės siekdami, kad būtų pripažintas absoliutus šių sąlygų negaliojimas ir bankas būtų įpareigotas kiekvienai kredito sutarčiai nustatyti naują kredito grąžinimo grafiką, numatant paskolos konvertavimą į Rumunijos lėjas pagal kredito sutarties sudarymo dieną galiojusį keitimo kursą.

21. 2015 m. balandžio 30 d. Sprendimu Nr. 280/COM *Tribunalul Bihor* (Bihoro pirmosios instancijos teismas) atmetė ieškinį.

22. Paskolos gavėjai apskundė šį sprendimą apeliacine tvarka prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, o šis, abejodamas dėl tam tikrų Direktyvos 93/13 nuostatų aiškinimo, nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų ryškus neatitikimas turi būti vertinamas atsižvelgiant griežtai į sutarties sudarymo momentą, ar turi būti atsižvelgiama ir į atvejį, kai vykdant periodinio ar tęstinio vykdymo sutartį vartotojui tenkanti našta, palyginti su prisiimta sutarties sudarymo momentu, tapo pernelyg didelė dėl didelių valiutos keitimo kurso pokyčių?
2. Ar sutarties sąlygos aiškumas ir suprantamumas pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį turi būti aiškinami taip, kad tokioje sutarties sąlygoje turi būti numatyti tik šios sąlygos ištraukimo į sutartį motyvai ir jos įgyvendinimo mechanizmas, ar turi būti taip pat numatytos visos įmanomos pasekmės, dėl kurių gali kisti vartotojo sumokėta kaina, pavyzdžiui, valiutų keitimo rizika, ir ar atsižvelgiant į Direktyvą 93/13 galima laikyti, kad banko pareiga informuoti klientą kredito suteikimo momentu susijusi tik su kreditavimo sąlygomis, palūkanomis, komisiniais, kredito gavėjo turimomis suteikti garantijomis, ir negalima reikalauti, kad ši pareiga apimtų galimą užsienio valiutos revalvaciją ar devalvaciją?

3. Ar Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad sąvokos „pagrindinis sutarties dalykas“ ir „kainos ir atlygio adekvatumas mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms“ apima sąlygą, kuri įtraukta į veiklos vykdytojo ar tiekėjo su vartotoju sudarytą kreditavimo užsienio valiuta sutartį ir dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, pagal kurią kreditas turi būti grąžintas ta pačia valiuta?“
23. Pastabas pateikė paskolos gavėjai, bankas, Rumunijos ir Lenkijos vyriausybės ir Europos Komisija.
24. 2017 m. vasario 9 d. surengtas posėdis, kuriame dalyvavo paskolos gavėjai, bankas, Rumunijos vyriausybė ir Komisija.

Analizė

25. Prieš analizuodamas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo klausimus, pirmiausia norėčiau pateikti kelias pastabas dėl šio prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtumo, kurį kvestionavo bankas.
26. Iš tiesų bankas išreiškė abejonių dėl pateiktų klausimų priimtumo. Jo nuomone, prejudiciniai klausimai nėra nei būtini (atsižvelgiant į šioje srityje esamą jurisprudenciją), nei reikšmingi (atsižvelgiant į pagrindinės bylos pobūdį). Iš tiesų prašymu priimti prejudicinį sprendimą siekiama gauti individualų sprendimą siekiant konkrečiai išspręsti pagrindinę bylą.
27. Šiuo klausimu pakanka priminti, kad, pirma, prašymams priimti prejudicinį sprendimą taikoma reikšmingumo prezumpcija ir, antra, nėra akivaizdu, kad byloje pateikti klausimai neduos jokios naudos prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, kuris gali geriausiai nuspręsti, ar prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra reikalingas⁶.
28. Šiuo klausimu neginčijama, kad Teisingumo Teismas gali atmesti nacionalinio teismo pateiktą prašymą priimti prejudicinį sprendimą tik jeigu akivaizdu, kad prašomas Sąjungos teisės aiškinimas neturi jokio ryšio su pagrindinės bylos tikrove ar dalyku, jei klausimas yra hipotetinis arba jeigu Teisingumo Teismui nepateiktos būtinos faktinės ir teisinės aplinkybės, kad jis naudingai atsakytų į jam pateiktus klausimus⁷.
29. Be to, kalbant apie šioje byloje pateiktų klausimų turinį, jie susiję, pirma, su tuo, kaip, atsižvelgiant į Direktyvą 93/13, reikia suprasti įvykius, susiklosčiusius jau sudarius sutartį, antra, su aiškiaus ir suprantamo sutarčių sąlygų pobūdžio vertinimu tokiomis aplinkybėmis ir, trečia, su tuo, kaip apibrėžti „pagrindinį sutarties dalyką“ ar „kainos adekvatumą“, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalį.
30. Kaip siūlė Rumunijos vyriausybė, man atrodo, kad šiuos klausimus reikia nagrinėti atvirkštine jų pateikimo tvarka. Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalies, pagal kurią kai kurių sutarties sąlygų nesąžiningumas nevertinamas, taikytinumo klausimas ir klausimas, ar nagrinėjamos sąlygos buvo surašytos „aiškia ir suprantama kalba“, kyla prieš vertinant šių sąlygų nesąžiningumą iš esmės⁸.

6 Net jeigu esama Teisingumo Teismo praktikos, kuria išsprendžiamas nagrinėjamas teisės klausimas, nacionaliniai teismai išsaugo visišką laisvę kreiptis į Teisingumo Teismą, jei jie mano, kad to reikia (žr., be kita ko, 2014 m. liepos 17 d. Sprendimą *Torresi* (C-58/13 ir C-59/13, EU:C:2014:2088, 32 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija)).

7 Dėl naujausio šių principų taikymo nurodomas, be kita ko, 2017 m. sausio 26 d. Sprendimas *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 29–34 punktai).

8 Dėl panašaus atvejo žr. 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 41 ir 42 punktai).

31. Šiomis aplinkybėmis reikia priminti, kad, nors tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi priimti sprendimą dėl šių sąlygų kvalifikavimo, atsižvelgdamas į atitinkamo atvejo aplinkybes, Teisingumo Teismas turi kompetenciją remdamasis Direktyvos 93/13, nagrinėjamo atveju – jos 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 2 dalies, nuostatomis nurodyti kriterijus, kuriuos nacionalinis teismas gali arba turi taikyti vertindamas sutarties sąlygas pagal šias nuostatas⁹.

Dėl trečiojo klausimo: Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalies taikytinumas

32. Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės nori sužinoti, ar sutarties sąlyga, pagal kurią kreditas turi būti gražintas ta pačia valiuta, kuria jis buvo suteiktas, ir pagal kurią, kaip mano paskolos gavėjai, „valiutų keitimo rizika“ tenka vartotojui, patenka į Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalies taikymo sritį.

33. Pateikęs keletą pirminių pastabų dėl šios nuostatos taikymo srities atsižvelgiant į jurisprudenciją, išnagrinėsiu pagrindinėje byloje analizuojamų paskolos sutarčių atvejus.

Pirminės pastabos dėl Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalies

34. Pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį sąlygų, susijusių su „pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimu“ ir „kainos ir atlygio adekvatumu mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms“, nesąžiningumas nevertinamas. Ši nuostata grindžiama tuo, kad išoriniu įsikišimu, visų pirma įsikišant teismui, iš esmės nebūtų daromas poveikis sutartinių santykių esmei (*essentialia negotii*)¹⁰.

35. Naujausioje savo jurisprudencijoje Teisingumo Teismas turėjo galimybę pateikti tam tikrus reikšmingus paaiškinimus dėl šios nuostatos taikymo srities ir kriterijų, kuriuos nacionalinis teismas gali arba turi taikyti nagrinėdamas pagal juos sutarties sąlygas.

36. Pirmiausia jis konstatavo, kad Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama siaurai, nes šioje nuostatoje numatyta nesąžiningų sąlygų turinio kontrolės mechanizmas, nustatyto įgyvendinant Direktyvoje 93/13 įtvirtintą vartotojų apsaugos sistemą, išimtis¹¹.

37. Be to, jis pabrėžė, kad Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje pateiktos sąvokos turi būti aiškinamos autonomiškai ir vienodai, atsižvelgiant į šios nuostatos kontekstą ir nagrinėjamo reglamentavimo siekiamą tikslą¹².

38. Pirmą sąvoką „pagrindinis sutarties dalykas“ nurodomos sąlygos, kuriose įtvirtintos *esminės prievolės* pagal šią sutartį ir kurios, būdamos tokios, *apibrėžia šią sutartį*. Taigi sąvoką „pagrindinis sutarties dalykas“ negali apimti sąlygų, kurios papildo pačią sutartinių santykių esmę. Reikia pabrėžti, kad siekiant atskirti, kas konkrečioje sutartyje yra „esminiai“, o kas „papildomi“ klausimai, *reikia atsižvelgti į atitinkamos kredito sutarties pobūdį, bendrą struktūrą, nuostatas* ir jos sudarymo teisinės ir faktinės aplinkybes¹³.

9 Žr., be kita ko, 2013 m. kovo 21 d. Sprendimą *RWE Vertrieb* (C-92/11, EU:C:2013:180, 48 punktą), 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 45 punktą) ir 2015 m. vasario 26 d. Sprendimą *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127, 53 punktą).

10 Žr. mano išvadą byloje *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:85, 33 punktą).

11 Žr., be kita ko, 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 42 punktą), 2015 m. vasario 26 d. Sprendimą *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127, 49 punktą) ir 2015 m. balandžio 23 d. Sprendimą *Van Hove* (C-96/14, EU:C:2015:262, 31 punktą).

12 2015 m. vasario 26 d. Sprendimas *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127, 50 punktą ir jame nurodyta teismo praktika).

13 Žr., be kita ko, 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 49 ir 50 punktai), 2015 m. vasario 26 d. Sprendimą *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127, 53 ir 54 punktai) ir 2015 m. balandžio 23 d. Sprendimą *Van Hove* (C-96/14, EU:C:2015:262, 33 punktą).

39. Antra, buvo patikslinta, kad sąlygų, susijusių su kaina ir atlygiu, taikymo sritis yra ribota, nes jos nėra susijusios su kainos ir atlygio adekvatumu. Jeigu nėra jokios vertinimo skalės ar teisinio kriterijaus, kuriais būtų galima remtis ar vadovautis vykdant šio adekvatumo kontrolę, nesąžiningumo vertinimo išimtis iš esmės negali būti taikoma¹⁴.

Ar sąlygos, pagal kurias paskolą reikalaujama grąžinti tam tikra valiuta, yra susijusios su pagrindiniu sutarties dalyku, ar kainos ir atlygio adekvatumu?

40. Šiuo atveju reikia nustatyti, ar veiklos vykdytojo ir vartotojo užsienio valiuta sudarytos kredito sutarties sąlygai, individualiai nesiderėjus dėl šios sutarties, pagal kurią kreditas turi būti grąžintas ta pačia valiuta, taikoma viena iš dviejų išimčių, nurodytų Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje.

41. Atsižvelgiant į šios išvados 39 punkte nurodytą siaurą išimties, susijusios su sąlygomis dėl kainų ir atlygio, taikymo sritį, man atrodo neįmanoma, kad sąlyga, pagal kurią paskolą reikalaujama grąžinti jos suteikimo valiuta, gali būti susijusi su antruoju išimties pagrindu.

42. Tačiau manau, kad ši sąlyga susijusi su pagrindiniu sutarties dalyku. Iš tiesų man atrodo, jog sąlyga, pagal kurią reikalaujama, kad paskola būtų grąžinta jos suteikimo valiuta, yra esminis skolininko prievolės grąžinti paskolos davėjo suteiktą sumą elementas.

43. Apskritai reikėtų pabrėžti, kad, kalbant apie kredito sutartis, pirma, esminė banko prievolė yra suteikti sumą, kurią skolinamasi, ir, antra, skolininko prievolė yra grąžinti pagrindinę sumą su palūkanomis (kurios išreiškia kredito kainą). Šios prievolės yra neatsiejamos nuo kredito suteikimo valiutos, ir negalima teigti, kad pagrindiniam sutarties dalykui priskiriamos tik nurodytos apskaičiuotos sumos, bet ne referencinė valiuta¹⁵.

44. Akivaizdu, jog tai, kad kreditą reikia grąžinti tam tikra valiuta, yra vienas iš kertinių paskolos sutarties, visų pirma paskolos sutarties, išreikštos užsienio valiuta, aspektų. Kredito sutartimi paskolos davėjas iš esmės įsipareigoja suteikti paskolos gavėjui tam tikrą pinigų sumą. Pastarasis savo ruožtu įsipareigoja ją grąžinti – paprastai su palūkanomis – pagal numatytą mokėjimo grafiką. Taigi šios esminės prievolės yra susijusios su pinigų suma, kuri būtinai turi būti apibrėžta atsižvelgiant į tikslų vertės etaloną, t. y. kredito sutartyje nurodytą išmokėjimo ir grąžinimo valiutą.

45. Manau, šią išvadą patvirtina aplinkybė, kad jeigu nėra tiksliai nurodyta, kokia valiuta turi būti grąžinta paskola, preziumuojama, kad ją reikia grąžinti ta pačia valiuta, kuria ji buvo suteikta. Iš tiesų pagal pinigų nominalumo principą, kuris laikomas plačiai paplitusia teisės norma visų pirma civilinės teisės tradicijos teisinėse sistemose, reikalaujama, kad piniginė prievolė išnyktų sumokėjus šalių sutartyje nurodytą pinigų sumą, ir su verte susijusios aplinkybės neturi įtakos šiai sumai. Pagal šią taisyklę, kuri, be kita ko, įtvirtinta Rumunijos civilinio kodekso 1578 straipsnyje (žr. šios išvados 12 punktą), iš esmės draudžiama imtis priemonių siekiant atsižvelgti į pinigų vertės svyravimus, nesvarbu, ar didėjimo, ar mažėjimo kryptimi, siekiant pakeisti mokėjimo dieną mokėtiną sumą. Paklausta apie tai per posėdį, Rumunijos vyriausybė patvirtino, kad jei paskolos sutartyje tiksliai nenurodyta, kokia valiuta turi būti grąžinta paskola, reikia daryti išvadą, kad ji turi būti grąžinta ta pačia valiuta, kuria ji buvo išmokėta.

46. Be to, dėl pagrindinėje byloje ginčijamų paskolų manau, kad, atsižvelgus į sutarties pobūdį, bendrą sistemą ir nuostatas, pareiga grąžinti paskolą Šveicarijos frankais turi esminį pobūdį.

14 Žr. 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 54 ir 55 punktai) ir 2015 m. vasario 26 d. Sprendimą *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127, 55 ir 56 punktai).

15 Išsamesnę kredito sutarčiai būdingų „esminių prievolių“ analizę pateikiau išvadoje byloje *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:85, 56–65 punktai).

47. Ši išvada taikoma ir nagrinėjamų sutarčių nuostatų formuluotei (žr. šios išvados 18 punktą), ir ginčijamų paskolos sutarčių sudarymo faktinėms ir teisinėms aplinkybėms.

48. Šiuo klausimu man atrodo lemiami du pagrindinės bylos aplinkybių aspektai.

49. Pirmasis yra tas, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamoms užsienio valiuta išreikštomis paskolos sutartims paprastai taikomos mažesnės palūkanos nei paskolos sutartims, išreikštomis nacionaline valiuta, būtent dėl „valiutų keitimo rizikos“, kuri gali atsirasti nuvertėjus nacionalinei valiutai¹⁶.

50. Antrasis aspektas, kurį verta paminėti, yra tas, kad bankas suteikė paskolas būtent Šveicarijos frankais ir kad jis turi teisę reikalauti grąžinti šias paskolas ta pačia valiuta. Kaip, atrodo, teigia Komisija, bankas niekada neatlieka jokių keitimo operacijų ir paskolos gavėjai gali atlikti mėnesinius paskolos grąžinimo mokėjimus Šveicarijos frankais, nesvarbu, kokia buvo pradinė valiuta. Pareiga mokėti mėnesinius paskolos grąžinimo mokėjimus Šveicarijos frankais tikrai nėra papildomas sutarties elementas. Ji yra susijusi ne su papildomu mokėjimo būdu, bet su pačiu skolininko prievolės pobūdžiu.

51. Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad šios bylos aplinkybės skiriasi nuo bylos, kurioje priimtas Sprendimas *Kásler ir Káslerné Rábai*¹⁷, aplinkybių. Toje byloje ne tik paskola buvo išreikšta Šveicarijos frankais, o grąžinta nacionaline valiuta (Vengrijos forintais), bet ir mėnesiniai mokėjimai buvo apskaičiuoti atsižvelgiant į šios valiutos pardavimo kursą, kurį taikė nagrinėjama banko įstaiga. Priešingai, nei teigė Lenkijos vyriausybė, laikaisi nuomonės, kad yra skirtumas tarp užsienio valiuta sudarytų kredito sutarčių ir užsienio valiuta *indeksuotų* kredito sutarčių. Iš tiesų pastaruoju atveju paskola visada grąžinama nacionaline valiuta. Mano nuomone, netikslu sąlygą grąžinti paskolą užsienio valiuta prilyginti vadinamajai „pinigų“ sąlygai. Perkvalifikavus nagrinėjamą sutartį į kredito sutartį, tiesiog „indeksuotą užsienio valiuta“, būtų neatsižvelgta į tai, kad nuoroda į užsienio valiutą yra esminis šalių tarpusavio išpareigojimų elementas sudarant paskolos sutartį.

52. Be to, priešingai sąlygai, susijusiai su vartotojams teiktinų paslaugų išlaidų keitimo mechanizmu (kuris buvo nagrinėjamas byloje *Invitel*¹⁸) arba veiklos vykdytojo siūlomomis paslaugomis, „keitimo rizika“ yra vienas iš esminių užsienio valiuta išreikštos paskolos sutarties elementų. Be to, nors, kaip Teisingumo Teismas konstatavo Sprendime *Matei*¹⁹, sąvoka „bendra paskolos kaina“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2008/48/EB²⁰ 3 straipsnio g punktą, neturi būti prilyginama sąvokai „pagrindinis sutarties dalykas“, valiuta, kuria reikia grąžinti paskolą, yra esminis paskolos sutarčiai būdingas dalykas.

53. Galiausiai prieš atsakant į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo trečiąjį klausimą, man atrodo svarbu trumpai išnagrinėti klausimą, ar konkrečiomis šios bylos aplinkybėmis galima remtis Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalimi.

16 Žr., be kita ko, *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas, Vengrija) sprendimą Nr. 2/2014 PJE, priimtą siekiant vienodai aiškinti civilinės teisės nuostatas, į kurias buvo pateikta aiški nuoroda 2015 m. gruodžio 3 d. Sprendime *Banif Plus Bank* (C-312/14, EU:C:2015:794, 43–45 punktai). Tame sprendime *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) iš esmės konstatavo, kad užsienio valiuta išreikštos paskolos sutarties sąlygos, pagal kurias kaip atlygis už palankesnę palūkanų normą nei ta, kuri taikoma nacionaline valiuta išreikštomis paskoloms, visa valiutos vertinimo rizika tenka vartotojui, yra susijusios su pagrindiniu sutarties dalyku.

17 Žr. 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282).

18 Žr. 2012 m. balandžio 26 d. Sprendimą *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242).

19 2015 m. vasario 26 d. Sprendimas *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127).

20 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinanti Tarybos direktyvą 87/102/EEB (OL L 133, 2008, p. 66).

54. Šioje nuostatoje numatyta, kad šios direktyvos nuostatos netaikomos „sutarčių sąlygoms, atspindinčioms įstatymų ar kitų teisės aktų privalomąsias nuostatas ir tarptautinių konvencijų, prie kurių yra prisijungusios valstybės narės ar [Sąjunga], nuostatas ar principus“. Ši išimtis pateisinama tuo, jog teisėta daryti prielaidą, kad nacionalinės teisės aktų leidėjas nustatė tam tikrų sutarčių šalių visų teisių ir pareigų pusiausvyrą²¹.

55. Šiuo klausimu tai, kad nacionalinis teismas formaliai pateikė klausimą, remdamasis tam tikromis Sąjungos teisės nuostatomis, netrukdo Teisingumo Teismui pateikti nacionaliniam teismui išsamų išaiškinimą, kuris gali būti naudingas sprendimui šio teismo nagrinėjamoje byloje priimti, neatsižvelgiant į tai, ar jis apie tai užsimena savo pateiktuose klausimuose. Šiuo aspektu Teisingumo Teismas turi iš visos nacionalinio teismo pateiktos informacijos, ypač iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvuojamosios dalies, atrinkti aiškintinus Sąjungos teisės klausimus, atsižvelgdamas į bylos dalyką²².

56. Šioje byloje pirmiausia Rumunijos vyriausybė ir bankas pažymėjo, kad kyla klausimas, ar gali būti taip, kad nagrinėjamos nuostatos tiesiog atspindi Rumunijos civilinio kodekso 1578 straipsnyje įtvirtintą pinigų nominalumo principą (žr. šios išvados 12 punktą).

57. Teisingumo Teismas yra patvirtinęs, jog Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad su vartotoju sudarytos sutarties sąlyga nepatenka į šios direktyvos taikymo sritį tik tuo atveju, jeigu ši sutarties sąlyga atspindi įstatymo ar kito teisės akto imperatyvios nuostatos turinį; tai patikrinti turi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas²³.

58. Šiuo atveju galima abejoti, pirma, tuo, ar pinigų nominalumo principas nagrinėjamų sutarčių sudarymo dieną buvo taikomas absoliučiai, ir, antra, nustatant, ar preziumuojamą nesąžiningą poveikį lemia tik nacionalinė teisė, ar bendras jos ir nagrinėjamų nuostatų poveikis. Atsižvelgiant į siaurą Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalyje numatytos išimties taikymo sritį, neaišku, ar ji taikoma todėl, kad Civilinio kodekso 1578 straipsnį galima laikyti papildoma taisykle. Bet kuriuo atveju tik nacionalinis teismas gali tai patikrinti.

59. Atsižvelgdamas į visus pateiktus argumentus, siūlau Teisingumo Teismui atsakyti taip: Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į nagrinėjamų paskolų sutarčių pobūdį, bendrą sistemą ir nuostatas, taip pat jų teisinį ir faktinį kontekstą, turi įvertinti, ar nagrinėjama sąlyga, pagal kurią kreditą reikia grąžinti ta pačia valiuta, kuria jis buvo suteiktas, atspindi nacionalinės teisės aktų nuostatas, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 1 straipsnio 2 dalį. Jei taip nėra, nacionaliniam teismui reikės nuspręsti, kad ši sąlyga priskiriama sąvokai „pagrindinis sutarties dalykas“ ir todėl jos potencialiai nesąžiningas pobūdis negali būti nagrinėjamas. Taip gali būti dėl paskolos sutarties sąlygos, pagal kurią paskolos gavėjas turi grąžinti paskolos sumą ta pačia valiuta, kuria ji buvo suteikta.

Dėl antrojo prejudicinio klausimo: sąvoka „aiškios ir suprantamos“ sutarties sąlygos

60. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo Teisingumo Teismo nuspręsti, ar, sutartyje pateikiant sąlygą, šiuo atveju – tokią, kurioje numatyta vartotojo pareiga jam suteiktą kreditą grąžinti ta pačia valiuta, reikia pateikti išsamią informaciją apie galimas ekonomines šios sąlygos pasekmes.

21 Žr., be kita ko, 2013 m. kovo 21 d. Sprendimą *RWE Vertrieb* (C-92/11, EU:C:2013:180, 28 punktą) ir Direktyvos 93/13 13 konstatuojamąją dalį.

22 Žr., be kita ko, 2009 m. spalio 27 d. Sprendimą *ČEZ* (C-115/08, EU:C:2009:660, 81 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2014 m. rugsėjo 10 d. Sprendimą *Kušionová* (C-34/13, EU:C:2014:2189, 71 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

23 Žr., be kita ko, 2014 m. rugsėjo 10 d. Sprendimą *Kušionová* (C-34/13, EU:C:2014:2189, 80 punktą).

61. Šiuo klausimu pirmiausia reikia pabrėžti, kad vartotojo ir veiklos vykdytojo sudarytos sutarties sąlygų aiškumą ir suprantamumą išdėstymo reikalavimas taikomas net ir tuo atveju, jei šiai sąlygai taikoma Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis²⁴. Šioje nuostatoje numatytų sąlygų, nors ir patenkančių į direktyvos reguliavimo sritį, sąžiningumas nėra vertinamas, tik jei kompetentingas nacionalinis teismas kiekvieną iš jų atskirai išnagrinėjęs nustato, kad veiklos vykdytojas jas suformulavo aiškiai ir suprantamai²⁵. Kitaip tariant, kad ir kokią išvadą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas padarytų dėl Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalies taikytinumo ginčijamoms sąlygoms, jų suformulavimo „aiškiai ir suprantama kalba“ reikalavimas būtų taikomas.

62. Be to, neginčijama, kad reikalavimas suformuluoti su vartotojais sudaromų sutarčių sąlygas aiškiai ir suprantamai, kuris turi būti nagrinėjamas atsižvelgiant į Direktyvos 93/13 20 konstatuojamąją dalį²⁶ ir kurio taikymo sritis yra tokia pati kaip ir šios direktyvos 5 straipsnio, turi esminę reikšmę ir reikalauja, kad *vartotojas tikrai būtų susipažinęs* su visomis sąlygomis. Iš tiesų būtent remdamasis pardavėjo ar tiekėjo pateikta informacija vartotojas nuspręs, ar sudaryti sutartį su juo²⁷.

63. Galiausiai taip pat neginčijama, kad šį reikalavimą reikia suprasti plačiai: jo negalima susiaurinti tik iki formaliojo ir gramatinio aspekto, nes jis reiškia, kad vartotojas, remdamasis tiksliais ir suprantamais kriterijais, gali numatyti jam kylančias ekonomines pasekmes, pavyzdžiui, galimą išlaidų, kurių jam teks patirti, pasikeitimą²⁸. Šiomis aplinkybėmis reikia atsižvelgti į pastabumo lygį, kurio galima tikėtis iš vidutinio, pakankamai informuoto ir protingai pastabaus bei nuovokaus vartotojo²⁹.

64. Šiuo klausimu man atrodo labai svarbu, visų pirma esant labai didelėms finansinėms prievolėms, pavyzdžiui, tokioms, kurios gali būti būdingos ilgalaikėms paskoloms, kad pardavėjai ar tiekėjai pateiktą vartotojams pakankamą informaciją, kuri leistų jiems išsipareigoti žinant visą informaciją.

65. Tiksliau kalbant, ketindamas vartotojui pasiūlyti paskolos sutarties formuluotę, veiklos vykdytojas privalo, pateikdamas lengvai suprantamą informaciją, nurodyti potencialias pasekmes šio vartotojo ekonominei padėčiai. Šis vartotojas, be kita ko, turi galėti suprasti, kad mainais už tam tikrą finansinę naudą (pavyzdžiui, mažas palūkanų normas) jis išsipareigoja prisiimti tam tikro lygio riziką. Reikia patikslinti, kad, kalbant apie kreditus, kurie nėra skirti nekilnojamojamam turtui, be iš Direktyvos 93/13 kylančios bendros informavimo pareigos, taip pat taikomi konkretesni įpareigojimai, numatyti direktyvose dėl vartojimo kredito sutarčių³⁰.

66. Grįžtant prie šioje byloje nagrinėjamo atvejo, jei vidutinis, protingai pastabus bei nuovokus vartotojas iš esmės gali suprasti, kad valiutų keitimo kursas gali svyruoti, jį vis dėlto reikia aiškiai informuoti apie tai, kad, pasirašant užsienio valiuta išreikštą paskolos sutartį, jam tenka tam tikra valiutų keitimo rizika, kurią jam galbūt bus sunku prisiimti ekonominiu požiūriu, jei valiuta, kuria jis gauna pajamas, nuvertėtų³¹.

24 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimas *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 68 punktas).

25 Žr. 2010 m. birželio 3 d. Sprendimą *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (C-484/08, EU:C:2010:309, 32 punktas).

26 Šioje konstatuojamojoje dalyje reikalaujama, „kad sutartys turi būti rašomos aiškiai, suprantama kalba, ir vartotojui faktiškai turi būti suteikiama galimybė išnagrinėti visas sąlygas, o kilus abejonėms, turi būti interpretuojama vartotojo naudai“.

27 Žr. 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 66–70 punktai ir nurodyta jurisprudencija).

28 Žr. 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 71 ir 72 punktai), 2015 m. vasario 26 d. Sprendimą *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127, 73 punktas) ir 2015 m. liepos 9 d. Sprendimą *Bucura* (C-348/14, nepaskelbtas Rink., EU:C:2015:447, 51, 52, 55 ir 60 punktai).

29 Šiuo klausimu žr. 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 74 punktas) ir 2015 m. vasario 26 d. Sprendimą *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127, 75 punktas).

30 Žr., be kita ko, Direktyvos 2008/48 4–6 straipsnius.

31 Šiuo klausimu žr. 2011 m. rugsėjo 21 d. Europos sisteminės rizikos valdybos rekomendaciją dėl skolinimo užsienio valiutomis (CERS/2011/1) (OL C 342, 2011, p. 1), Rekomendacija A – Kredito gavėjų informavimas apie riziką, 1 punktas.

67. Tokiomis aplinkybėmis iš veiklos vykdytojo, šiuo atveju – banko, turi būti reikalaujama, kad, atsižvelgiant į jo šioje srityje turimą patirtį ir žinias, jis nurodytų galimus valiutų kursų svyravimus ir riziką, galimą tuo atveju, jei paskola paimama užsienio valiuta, be kita ko, jei vartotojas paskolos gavėjas gauna pajamas ne šia valiuta.

68. Tačiau man atrodo nepagrįsta reikalauti, kad veiklos vykdytojas kredito sutarties sudarymo etapu informuotų vartotoją apie įvykius ar pokyčius po sutarties sudarymo, kurių jis negali numatyti. Negalima reikalauti, kad veiklos vykdytojas pateiktų vartotojams kitą informaciją nei ta, kurią jie žino arba objektyviai turėtų žinoti šios sutarties sudarymo metu.

69. Šiuo atveju, nesant aplinkybių, rodančių, kad bankas, remdamasis ankstesne patirtimi, galėjo numatyti tokius Rumunijos lėjos ir Šveicarijos franko keitimo kurso pokyčius, kurie vyko nuo 2007 m., ir kad jis tyčia apie tai neinformavo savo skolininkų, man atrodo akivaizdžiai nepagrįsta iš veiklos vykdytojo reikalauti, kad jis pats vienas prisiimtų valiutų keitimo riziką. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar veiklos vykdytojas tikrai įsitikino, kad atitinkami vartotojai suvokė paskolos sutarties sąlygų turinį ir kad jie galėjo įvertinti jų ekonomines pasekmes.

70. Šiuo klausimu šioje byloje iškilusį klausimą reikia skirti nuo klausimo, kilusio byloje, kurioje priimtas 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimas *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282).

71. Toje byloje svarbiausia buvo išsiaiškinti, ar, atsižvelgiant į visas svarbias faktines aplinkybes, įskaitant reklamą ir per derybas dėl paskolos sutarties paskolos davėjo pateiktą informaciją, vidutinis, pakankamai informuotas ir protingai pastabus bei nuovokus vartotojas galėjo ne tik žinoti, kad egzistuoja parduodamos ir perkamos užsienio valiutos keitimo kursų skirtumas, paprastai stebimas vertybinių popierių rinkoje, bet ir įvertinti jam potencialiai labai reikšmingus ekonominius padarinius, galinčius atsirasti dėl to, kad jo galiausiai mokėtinos paskolos grąžinimo įmokos skaičiuotinos pagal pardavimo kursą, taigi ir bendrą paskolos kainą³². Primenu, kad toje byloje buvo tiesiogiai nagrinėjamas ne valiutų keitimo kursų svyravimas, o tai, kad paskolų grąžinimo mėnesiniai mokėjimai buvo skaičiuojami pagal banko taikomą valiutos pardavimo kursą.

72. Galiausiai reikalavimas, kad sutarties sąlyga turi būti surašyta aiškiai ir suprantamai, reiškia, kad vartotojas turi ne tik formaliu ir gramatiniu aspektu suprasti sąlygą, susijusią su kredito grąžinimu ta pačia valiuta, bet ir suvokti konkrečią jos apimtį, t. y. kad vidutinis, pakankamai informuotas ir protingai pastabus bei nuovokus vartotojas galėtų ne tik žinoti užsienio valiutos, kuria paskola paimta, pabrangimo arba nuvertėjimo galimybę, bet ir įvertinti galimai reikšmingas tokios sąlygos ekonomines pasekmes jo finansiniams įsipareigojimams. Tačiau šis reikalavimas negali apimti tiek, kad veiklos vykdytojas būtų įpareigotas numatyti ir informuoti vartotoją apie paskesnius pokyčius, kurių negalima numatyti, pavyzdžiui, būdingus pagrindinėje byloje nagrinėjamų valiutų keitimo kursų svyravimams, ir kad šis veiklos vykdytojas prisiimtų su tuo susijusias pasekmes.

Dėl pirmojo klausimo: kada turi būti įvertintas „ryškaus neatitikimo“ buvimas

73. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, ar iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų „ryškus neatitikimas“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį, turi būti analizuojamas atsižvelgiant tik į sutarties sudarymo metu buvusią situaciją, o gal galima atsižvelgti į įvykius po šios sutarties sudarymo, dėl kurių vartotojo finansiniai įsipareigojimai tapo daug sunkesni, palyginti su buvusiais sutarties sudarymo metu.

³² Žr. 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 74 punktą).

74. Pirmiausia norėčiau pažymėti, kad, kaip matyti iš Direktyvos 93/13 struktūros ir joje numatytos apsaugos sistemos, šis klausimas turi prasmę tik tuo atveju, jei būtų padaryta išvada, kad nagrinėjamai sąlygai šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalis netaikoma, nes ji nėra susijusi nei su sutarties dalyku, nei su paslaugos kaina, ir kad ji nėra suformuluota aiškiai ir suprantamai, todėl turi būti iš esmės išnagrinėtas jos nesąžiningas pobūdis. Priešingu atveju šis klausimas atrodytų beprasmis.

75. Jei Teisingumo Teismas turėtų paaiškinti, kada reikėtų vertinti iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų „ryškų neatitikimą“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį³³, manau, kad iš šios direktyvos nuostatų teksto ir vartotojui šia direktyva suteikiamos apsaugos pobūdžio aiškiai matyti, kad šio neatitikimo buvimą reikėtų vertinti atsižvelgiant į nagrinėjamos sutarties sudarymo dieną buvusias aplinkybes ir prieinamą informaciją.

76. Pirma, kalbant apie bylai reikšmingų šios direktyvos nuostatų tekstą, pagal jos 3 straipsnio 1 dalį nesąžiningą sutarties sąlygos pobūdį reikia vertinti atsižvelgiant į tai, ar yra „ryškus neatitikimas *tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų*“. Šioje nuostatoje *a priori* atmetamas bet koks atsižvelgimas į po nagrinėjamos sutarties sudarymo susiklosčiusius įvykius.

77. Be to, pagal minėtos direktyvos 4 straipsnio 1 dalį „sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas, atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį, ir *sutarties sudarymo metu* nurodant *visas sutarties sudarymo aplinkybes* ir visas kitas tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas“³⁴.

78. Iš šių nuostatų pakankamai aiškiai matyti, kad nesąžiningą sutarties sąlygos pobūdį reikia vertinti atsižvelgiant į nagrinėjamos sutarties sudarymo momentą.

79. Antra, kalbant apie Direktyvos 93/13 tikslą, ja vartotojui siekiama užtikrinti apsaugą, kad veiklos vykdytojai neįtrauktų tokių sutarties sąlygų, iš kurių, atsižvelgiant į nagrinėjamos sutarties sudarymo aplinkybes ir kitas jos sąlygas³⁵, paaiškėtų, kad dėl jų atsiranda sutarties šalių teisių ir pareigų reikšmingas neatitikimas. Šiomis aplinkybėmis reikia patikrinti, ar veiklos vykdytojas, sąžiningai ir teisingai elgdamasis su vartotoju, galėjo pagrįstai tikėtis, kad vartotojas sutiks sudaryti sutartį³⁶.

80. Jei pagal Direktyvą 93/13 būtų aišku, kad, vertinant nesąžiningą sąlygos pobūdį, taigi ir šalių teisių ir pareigų reikšmingo neatitikimo buvimą vartotojo nenaudai, reikėtų atsižvelgti į visas aplinkybes, kurias veiklos vykdytojas galėjo žinoti sudarydamas sutartį ir kurios galėjo paveikti paskesnę jos vykdymą, šis vertinimas visais atvejais negalėtų priklausyti nuo įvykių, nepriklausančių nuo šalių valios, susiklostymo po sutarties sudarymo.

81. Mano supratimu, jei, atsižvelgiant į Direktyvą 93/13, reikėtų uždrausti sutarties sąlygas, lemiančias reikšmingą neatitikimą veiklos vykdytojo naudai, vis dėlto to vykdytojo nereikėtų laikyti atsakingu už įvykius, susiklosčiusius sudarius sutartį, kurie nepriklauso nuo jo valios. Jei būtų kitaip, veiklos vykdytojui būtų užkrauti ne tik neproporcingi įsipareigojimai, bet ir būtų pažeistas teisinio saugumo principas.

82. Šiuo klausimu reikia skirti atvejį, kai sutarties sąlyga lemia šalių teisių ir pareigų neatitikimą, kuris pasireiškia tik vykdant sutartį, nuo atvejo, kai, nesant nesąžiningos sąlygos, nepriklausomai nuo šalių valios pasikeitus aplinkybėms po sutarties sudarymo, vartotojas mano, kad jam tenka didesni įsipareigojimai.

33 Žr., be kita ko, 2013 m. kovo 14 d. Sprendimą *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164) ir 2014 m. sausio 16 d. Sprendimą *Constructora Principado* (C-226/12, EU:C:2014:10).

34 Kursyvu pažymėta mano.

35 Žr., be kita ko, 2014 m. sausio 16 d. Sprendimą *Constructora Principado* (C-226/12, EU:C:2014:10, 24 punktą ir jame nurodyta jurisprudenciją).

36 Žr., be kita ko, 2013 m. kovo 14 d. Sprendimą *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 69 punktą).

83. Pirmasis atvejis atitinka, be kita ko, tą, kurią Teisingumo Teismas nagrinėjo byloje, kurioje priimtas 2013 m. kovo 21 d. Sprendimas *RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180)*, ir kuris buvo susijęs su veiklos vykdytojo galimybe dėl tipinės sąlygos įtraukimo vienašališkai pakeisti paslaugų teikimo kainą (dujų tiekimas); toje byloje nagrinėtos „po sutarties sudarymo susiklosčiusios aplinkybės“ iš tikrųjų buvo susijusios su sutarties sąlygos, kuri nuo pat pradžių buvo nesąžininga, nes lėmė reikšmingą šalių teisių ir pareigų neatitikimą, įgyvendinimu.

84. Tačiau antrasis atvejis, t. y. kai nesąžiningos sąlygos nėra, tačiau dėl aplinkybių pasikeitimo vartotojas laiko jam tekusias pareigas per didelėmis, nėra susijęs su Direktyva 93/13 suteikiama apsauga³⁷.

85. Atrodo, kad taip yra kalbant apie sąlygą, pagal kurią, jei paskolos sutartis sudaryta užsienio valiuta, reikalaujama, kad paskolos grąžinimo mėnesiniai mokėjimai būtų atliekami ta pačia valiuta, taigi, nuvertėjus nacionalinei valiutai šios valiutos atžvilgiu, vartotojas „turi prisiimti“ keitimo riziką.

86. Neatrodo, kad pati ši sąlyga sukeltų tokį neatitikimą. Iš tiesų reikia konstatuoti, kad keitimo kurso pasikeitimas, kurį, primenu, galima suprasti ir kaip nuvertėjimą, ir kaip pabrangimą, yra nuo paskolos sutarties šalių valios nepriklausanti aplinkybė. Dėl aplinkybės, kad paskola, kurią turi grąžinti paskolos gavėjas, dėl keitimo kursų pasikeitimo tampa per didelė našta, konvertavus nacionaline valiuta, keitimo kursų rizika negali tekti paskolos davėjui.

87. Be to, konstatavus, kad yra reikšmingas neatitikimas, reikėtų konstatuoti pasiskolintos ir grąžintinos sumos skirtumą. Tačiau tokio skirtumo nėra: banko įstaiga paskolino tam tikrą piniginių vienetų skaičių ir ji turi teisę atgauti tą patį piniginių vienetų skaičių.

88. Kitaip tariant, tai, kad vartotojui tenka valiutų keitimo rizika, savaime nelemia reikšmingo neatitikimo, nes veiklos vykdytojas (šiuo atveju – bankas) nekontroliuoja po sutarties sudarymo taikomo valiutų kurso.

89. Jei reikšmingą neatitikimą taip pat reikėtų vertinti atsižvelgiant į įvykius, apie kuriuos profesionalus kreditorius žinojo ar kuriuos galėjo numatyti sutarties sudarymo metu, to paties negalima pasakyti apie įvykius, susiklosčiusius galiojant nagrinėjamai sutarčiai nepriklausomai nuo šalių valios.

90. Galiausiai ir jei būtų nuspręsta, kad reikia atsakyti į pirmąjį klausimą, siūlau Teisingumo Teismui į jį atsakyti taip: Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų reikšmingą neatitikimą reikia vertinti atsižvelgiant į visas aplinkybes, kurias veiklos vykdytojas galėjo pagrįstai numatyti sudarant sutartį. Tačiau šio neatitikimo negalima vertinti atsižvelgiant į aplinkybes, susiklosčiusias po sutarties sudarymo, pavyzdžiui, valiutų keitimo kurso pokyčius, kurių veiklos vykdytojas nekontroliavo ir negalėjo numatyti.

Išvada

91. Atsižvelgdamas į pateiktus argumentus, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Curtea de Apel Oradea* (Oradios apeliacinis teismas, Rumunija) pateiktus klausimus:

1. 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 4 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į nagrinėjamų paskolų sutarčių pobūdį, bendrą sistemą ir nuostatas, taip pat jų teisinį ir faktinį kontekstą, turi įvertinti, ar nagrinėjama sąlyga, pagal kurią kreditą reikia grąžinti ta pačia valiuta, kuria jis buvo suteiktas, atspindi nacionalinės teisės aktų nuostatas, kaip tai

³⁷ Direktyva 93/13 siekiama tik atgrasyti veiklos vykdytojus ir nubausti juos už reikšmingą neatitikimą sukeliančių sąlygų naudojimą, bet ne sureguliuoti teisinės situacijos, „kurių negalima numatyti“ ir kurios gali būti reglamentuotos nacionalinėje teisėje.

suprantama pagal šios direktyvos 1 straipsnio 2 dalį. Jei taip nėra, nacionaliniam teismui reikės nuspręsti, kad ši sąlyga priskiriama sąvokai „pagrindinis sutarties dalykas“ ir todėl jos potencialiai nesąžiningas pobūdis negali būti nagrinėjamas. Taip gali būti dėl paskolos sutarties sąlygos, pagal kurią paskolos gavėjas turi grąžinti paskolos sumą ta pačia valiuta, kuria ji buvo suteikta.

2. Reikalavimas, kad sutarties sąlyga turi būti surašyta aiškiai ir suprantamai, reiškia, kad vartotojas turi ne tik formaliu ir gramatiniu aspektu suprasti sąlygą, susijusią su kredito grąžinimu ta pačia valiuta, bet ir suvokti konkrečią jos apimtį, t. y. kad vidutinis, pakankamai informuotas ir protingai pastabus bei nuvokus vartotojas galėtų ne tik žinoti užsienio valiutos, kuria paskola paimta, pabrangimo arba nuvertėjimo galimybę, bet ir įvertinti galimai reikšmingas tokios sąlygos ekonomines pasekmes jo finansiniams įsipareigojimams. Tačiau šis reikalavimas negali apimti tiek, kad veiklos vykdytojas būtų įpareigotas numatyti ir informuoti vartotoją apie paskesnius pokyčius, kurių negalima numatyti, pavyzdžiui, būdingus pagrindinėje byloje nagrinėjamų valiutų keitimo kursų svyravimams, ir kad šis veiklos vykdytojas prisiimtų su tuo susijusias pasekmes.
3. Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų reikšmingą neatitikimą reikia vertinti atsižvelgiant į visas aplinkybes, kurias veiklos vykdytojas galėjo pagrįstai numatyti sudarant sutartį. Tačiau šio neatitikimo negalima vertinti atsižvelgiant į aplinkybes, susiklosčiusias po sutarties sudarymo, pavyzdžiui, valiutų keitimo kurso pokyčius, kurių veiklos vykdytojas nekontroliavo ir negalėjo numatyti.